

**NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV**

**ÚZEMNÍ ODBORNÉ
PRACOVIŠTĚ
V PARDUBICÍCH**

Váš dopis čj. / sp. zn.: MUMT 18722/2023/OVUP6-411.1
Ze dne /doručeno dne: 23. 5. 2023 / 23. 5. 2023
Naše čj.: NPU-361/43872/2023/Pap
Vyřizuje: Ing. Bc. A. Papáček
Spisový znak: 820. 1.

Místo, datum: Pardubice, 8. 6. 2023

Městský úřad Moravská Třebová
Odbor výstavby a územního plánování,
úsek státní památkové péče

Vážená paní
Bc. Blanka Žouželková
nám. T. G. Masaryka č.o. 29
571 01 Moravská Třebová

Kulturní památka sanatorium v Jevíčku (rejst. č. v ÚSKP 105817 - sanatorium) a prostředí této kulturní památky, park při OLÚ v Jevíčku, pozemkové parcely č. 742, 2569, 2578/1–36 v katastrálním území Jevíčko-předměstí, okres Svitavy.

Písemné vyjádření odborné organizace státní památkové péče k žádosti podle § 14 odst. 6 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů.

Předmět žádosti:

Žádost o vyjádření ve věci: „*záměru: - revitalizace parkového areálu - výsadba nových stromů, dosadba keřů, ošetření stromů, kácení a odstranění pařezů, obnova trávníků a založení záhonů, v rozsahu podle předložené projektové dokumentace pro provedení, zpracované společností Ateliér Krejčíříkovi s.r.o., doc. Ing. Přemysl Krejčířík, Ph.D., Vinohrady 1039, 691 42 Valtice, datum 05/2023, v areálu sanatoria, na pozemku parcelní číslo 2569, 2578/1 – 36, v Jevíčku, nemovitě kulturní památky zapsané v ÚSKP pod rejstříkovým číslem 105817 a v prostředí kulturní památky.*“

Přílohy žádosti:

PD: Odborný léčebný ústav Jevíčko, revitalizace parkového areálu. Valtice: Ateliér Krejčíříkovi s.r.o., 05/2023 (2023_05_15_Jevicko_TEXT_DPS-PP.docx; Jevicko_Pruvodni a souhrna technicka\nzprava2023_05_15_Jevicko_TEXT_DPS-PP.pdf; Ortofoto 1938 versus navrhovana situace_A1.pdf; Jevicko_studie_rozbor_historie_2022_04_15.pdf; Ortofoto 1957 versus navrhovana situace_A1.pdf; MZA Brno - Zemská plicní léčebna v Jevíčku.pdf; C1_Jevicko_Situační výkres širších vztahů_A4 na vysku.pdf; C2_Jevicko_Mapu vlastnických vztahů_A3.pdf; C3_Jevicko_Koordinační situační výkres_A1.pdf; C3_Jevicko_Koordinační situační výkres_A2.pdf; C4_Jevicko_Inventarizace dřevin s vyznačením pěstebních ošetření a\ nasazení_A1.pdf; C5_Jevicko_Navrhovaná situace vegetačních úprav_A2.pdf; C6_Jevicko_Osazovací plán_A1.pdf; F.1 Inventarizace a metodika inventarizace.pdf; F.2 Seznam dřevin k asanaci.pdf; F.3 Vykaz vymer a materialu.pdf).

Právní předpisy:

Objekt je kulturní památkou ve smyslu § 42 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů. Z ustanovení § 14 odst. 1 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči vyplývá: „*Zamýšlí-li vlastník kulturní památky provést údržbu, opravu, rekonstrukci, restaurování nebo jinou úpravu kulturní památky nebo jejího prostředí, je povinen si předem*

vyžádat závazné stanovisko obecního úřadu obce s rozšířenou působností.“ Pojem „prostředí kulturní památky“ není v žádném právním předpisu jednoznačně určen, např. Krajský úřad Pardubického kraje používá k jeho definování stanovisko Ministerstva kultury, odboru památkové péče, č. j. 11357/2005 ze dne 9. 8.2005. Podle něho je třeba vlastní obsah pojmu prostředí odvozovat od předmětu ochrany, konkrétně od jeho hodnoty. Ve vztahu k této hodnotě je pak třeba v konkrétním případě pojem prostředí kulturní památky aplikovat.

Popis zamýšlených prací:

Arboristické ošetření 134 kusů stromů, asanace 173 dřevin s výrazně zhoršenou vitalitou, špatným zdravotním stavem, s výrazně sníženou stabilitou či poškozené jmelím apod. (návrh celkových 218 ks počítá i s nekoncepčně vysazenými či plevelný výsadbami, které nebyly v průběhu 2. poloviny 20. století odstraňovány v autentické kompozici díla zahradního umění).

Dále je navrženo odstranit 63 pařezů po vykácených dřevinách, ale i 218 ks po navrženém odstranění výše uvedených dřevin. Z hlediska obnovy autentické kompozice je nezbytné vymýtít další nekoncepčně založené dřeviny (zejména keře s kořeny a výčetní tlouškou do 10 cm) na plošně 894 m² a náletových (plevelných) dřevin (výč. tl. do 10 cm) na ploše 2 100 m², v neposlední řadě je stěžejní i odstranění ruderalního porostu 6 350 m².

Za kompozičně původní dřeviny bude vysazeno 530 ks náhradní výsadba stromů (tzn. nejen za dřeviny navržené k pokácení, ale i v minulosti neobnovené taxony. Konkrétně se bude jednat o 312 ks jehličnatých stromů (z toho 50 ks o výšce sadebního materiálu 60-80, ZB a 262 ks ve velikosti 80-100, ZB v druhovém složení: 85 ks *Abies alba*, 2 ks *Abies concolor*, 2 ks *Chamaecyparis lawsoniana*, 160 ks *Picea abies*, 10 ks *Pinus sylvestris*, 2 ks *Pseudotsuga menziesii*, 1 ks *Pseudotsuga menziesii* var. *Glauca* a 50 ks *Taxus baccata*), 132 ks listnatých dřevin (52 ks ve velikosti 10/12, ZB a 80 ks ve velikosti obvodu kmene 16/18, konkrétně se bude jednat o duhové složení: 1 ks *Aesculus hippocastanum*; 1 ks *Acer platanoides*, 1 ks *Acer platanoides* 'Purpurea', 6 ks *Acer pseudoplatanus*, 1 ks *Betula pendula*, 8 ks *Carpinus betulus*, 3 ks *Fraxinus excelsior*, 29 ks *Prunus avium*, 3 ks *Populus alba* (záměrně sesazené), 1 ks *Quercus petraea*, 2 ks *Quercus robur*, 3 ks *Quercus robur* 'Fastigiata' (záměrně sesazené 3 dřeviny), 12 ks *Sorbus aria*, 1 ks *Tilia euchlora*, 7 ks *Tilia platyphyllos*, 25 ks *Sobus acuparia*, 2 ks *Sorbus latifolia*, 25 ks *Sorbus torminalis*), 86 ks ovocných stromů (výška kmene 130-169 cm, v druhovém složení: 11 ks *Juglans regia*, 16 ks *Malus domestica*, 25 ks *Malus sylvestris*, 16 ks *Pyrus communis*, 18 ks *Prunus domestica*), záhonová výsadba keřů 990 m² neboli 1811 ks okrasných keřů keře (v druhovém složení 25 ks *Taxus baccata*, 367 ks *Corylus avellana*, 352 ks *Cornus mas*, 352 ks *Ligustrum vulgare*, 352 ks *Lonicera xylosteum* a 363 ks *Viburnum opulus*). Následně bude obnoveno 7 705 m² parkového trávníku (na místě po odstranění keřů 1 205m² a obnova stávajících ploch zejména ruderalního charakteru 6 350 m². V neposlední řadě bude obnoven původní kompoziční prvek – trvalkové (původně letničkové) záhony na 110 m² (konkrétně nová výsadba 770 ks (velikost balu K9 ve výsadbovém sponu 7ks/m²). V rámci projektu je počítáno s nezbytnou následnou péčí.

Charakteristika objektu:

Rozlehlý urbanistický cenný komplex plicní léčebny, stavěný po etapách od r. 1914 podle projektu Jana Flory z Brna, umístěný na zalesněném vrchu Kumperk v krajinářském parku, zahrnuje léčebné pavilony, kapli i cenný zahradní altán, včetně hospodářského a technického zázemí. Autenticky oplocený areál je vymezen z jihu obvodovou komunikací sledující přírodní terénní konfiguraci návrší, kdežto ze severu zůstává oproti lesnímu svahu neohrazen. V počátku krajinářských úprav byla koncepce navrhována p. Vetešníkem pro ovocnářského inspektora M. Cíglera (plán nebyl realizován). Se zakládáním okrasného parku souvisel i vznik zásobní (kuchyňské) zahrady vzniklé cca

v roce 1915 podle návrhu Karla Wagnera, včetně výstavby dodnes dochovaného historicky cenného skleníku.

Současný stav poznání dotčených chráněných kulturně-historických hodnot území:

Památkově chráněná část léčebného areálu je umístěna na jižním svahu zalesněného vrchu Kumperka, s širokým výhledem do volné nezastavěné kopcovité krajiny, v klimaticky velmi příznivém prostředí zahrnující centrální část se dvěma symetrickými křídly léčebných pavilonů S a N spojených krytou chodbou a centrální budovu jídelny čp. 508, dále tzv. Dětský pavilon čp. 509 s dřevěným altánem, samostatně stojící kapli bez čp., bývalý úřednický dům čp. 510, hospodářskou budovu čp. 502 a vrátnici bez čp., vodárnu bez čp. a zejména předmětný park, včetně bývalého transformátoru. Všechny tyto objekty záměrně doplňují koncepčně vysazené vegetační prvky, které jsou předmětem žádosti.

Urbanistická kompozice základní trojice budov, tvaru obráceného, široce rozevřeného písmena Y, otevřeného jižními průčelími budov do svažujícího se parku se střežným pravidelným parterem. Pravidelnou kompozicí má tento terasovitě řešený parter, tzn. se zrcadlově souměrnou úpravou, s osově umístěným bazénem, původně akcentovaným vysokým vodotryskem a cennou obvodovou výsadbou vzácným kulturních variet javorů (v nichž jsou střežní 2 ks nejen výškou kontrastními odrůdy javoru mleče s prospánými průhledy na léčebné pavilony S a N). Ostatní parkové úpravy a cesty jsou řešeny organicky jako součást přírodního parku, přecházejícího v les (pozadí hlavní skupiny budov tvoří zalesněný kopec).

Hlavní přístup do areálu vede od východu přes vrátnici mírně stoupající novodobou alejí, lemovanou parkovými loukami, na nichž jsou ve svahu rozmístěny doprovodné budovy a kaple, otevřená k jihu sloupovým portikem. K soliterně umístěnému dětskému pavilonu vede z hlavní přístupové cesty osová alej pyramidálních dubů (*Quercus robur* 'Fastigiata Mašekii'). V detailu je zajímavá i zahradní kompozice realizovaná u bývalého úřednického domu čp. 510, postavená na ose vedoucí budovy středem bazénu a končící v dálkovém průhledu na město Jevíčku a po obvodu lemován soliterními dřevinami i skupinami dřevin. Dendrologicky nejzajímavější je okolí hlavní budovy léčebny.

Park byl založen vrchním zemským zahradníkem p. radou Karlem Vágnerem. Předmětné dřeviny byly při založení parku nakoupeny v Maškově zahradnictví v Turnově. Sortiment dřevin je koncipován jako arboretum s cennými exotickými dřevinami i kulturními varietami domácích dřevin umístěnými na pozadí porostů z domácích dřevin (nepřešlechtěných odrůd).

Památková hodnota

Urbanistické řešení se široce otevřenou skupinou hlavních budov ve vyvrcholení hlavní parkové osy. Památková zahradního umění mající význam v celorepublikovém měřítku, zejména unikátním sortimentem dřevin a jejich vzácných kulturních variet (některé z nich dle dostupných informací NPÚ zatím nebyly ani popsány, resp. nejspíš v omezeném množství vyšlechtěné odrůdy byly zapomenuty), který se nachází jen na několika málo lokalitách v ČR a v takto jedinečném kompozičním členění pouze v předmětném chráněném statku. V základním konceptu vychází památka zahradního umění z přírodního krajinářství a z historizujících tendencí v 1. polovině 20. století. Důležitou součástí autentické kompozice parku léčebny je i drobná zahradní architektura např. dřevěný altán na parc. č. 2578/23 při čp. 509. Z hlediska památkové péče je střežný zachování a případná obnova soliterních dřevin, skupin stromů a keřů a liniových výsadeb v původním specifickém zapěstování a v kulturních varietách, které nemusí být běžně dostupné na trhu.

Dosavadní průběh projednání:

NPÚ ÚOP PA se k předmětné památce zahradního umění vyjadřoval dne 11. 11. 2022 (č. j. NPU-361/88949/2022/Pap, konkrétně k PD: *Studie: Revitalizace areálu léčebny v Jevíčku. Valtice: Ateliér Krejčířkovi, s. r. o., 4/2022*). Projektant předložený záměr s odbornou organizací konzultoval, včetně terénního šetření in situ se správcem objektu (ředitelkou OLÚ Jevíčko). Vlastník byl upozorněn na unikátnost nejen solitérních dřevin navržených k odstranění a s tím spojenou nutnost náhrady ze stejný druh, včetně vzácné kulturní variety (jež není běžně dostupný na trhu a je nezbytné z předmětných dřevin odebrat rouby apod. a zajistit specifické zapěstování dřevin či pro objekt charakteristické sesazení dřevin). Odborná organizace provedla terénní šetření, po obdržení kompletní projektové dokumentace (konkrétně prostřednictvím specialisty na památky zahradního umění NPÚ ÚOP PA) dne 2. 6. 2023, formou nezávislého dendrologického průzkum (syn. inventarizace) všech dřevin navržených k odstranění, arboristickému ošetření a navržených nových výsadeb. Nezbytnost pokácení jednotlivých kompozičně cenných dřevin byla s projektantem doc. Ing. P. Krejčířkem následně řešena dne 6. 6. 2023.

Vyhodnocení žádosti:

Národní památkový ústav na základě prostudování předložených podkladů a znalosti situace konstatuje, že zamýšlené práce jsou v souladu s veřejným zájmem ochrany výše uvedených kulturně historických hodnot.

Zdůvodnění:

Na základě výše popsané kulturně historické hodnoty záměrně vysazených dřevin, na základě promyšleného koncepčního řešení dle návrhu vrchního zemského zahradníkem Karlem Vágnerem, je z pohledu odborné organizace SPP zachovat druhovou skladbu dřevin a prodloužit u perspektivních taxonů jejich životnost arboristickým ošetřením (134 stromů). Na základě dendrologického průzkumu NPÚ, který ověřil předložený návrh není možné zachovat 218 ks dřevin z kompozičních (v plicní léčebně nežádoucí nekoncepční výsadby z 2. poloviny 20. století např. silně alergenních bříz - *Betula pendula*, které nebyly v průběhu 2. poloviny 20. století odstraňovány z autentické kompozice díla zahradního umění) a provozně technických důvodů. Z kompozičních důvodů, obnovy autentických trávnickových ploch je žádoucí odstranění 63 ks pařezů po vykácených dřevinách před rokem 2023, ale v budoucnu dalších 218 pařezů po odstraněných výše uvedených dřevinách). Z hlediska obnovy původního kompozičního řešení je nezbytné odstranění nekoncepčně založených dřevin na plošně 894 m², náletových (plevelných) dřevin na ploše 2100 m² i odstranění ruderálního porostu v rozloze 6 350 m².

Výše popsaná obnova památky zahradního umění je akceptovatelná jen s ohledem, že bude realizována následná výsadba nejen za pokácené dřeviny v místě původního růstu druhově shodné dřeviny, včetně kulturní variety, ale dále bude v autentických pozicích vysazeny další dřeviny, obnoveny trávnickové plochy. Kladně je hodnocena obnova květinového záhonu na hlavní terase, i když bude realizovaná z trvalkových výsadeb (původně letničkové v kombinaci s dvouletkovými) v druhovém složení rostlin, které byly pěstovány v době založení předmětné památky zahradního umění (cca kolem roku 1915). V rámci projektu je řešena i nezbytná následná péče. Odborná organizace SPP nemá k navrhovaným pracím výhrady, protože všechny výše popsané úpravy byly do detailu jednotlivé dřeviny podrobně konzultovány se specialistou na památky zahradního umění a kulturní krajinu NPÚ ÚOP v Pardubicích a nebude jejich realizací poškozena kulturně-historická hodnota předmětné památky zahradního umění.

Odborná organizace státní památkové péče nemá zájem institut prostředí kulturní památky nijak nadužívat, ale pokud předmětném případě nastane situace, kdy bude nutno chránit hodnoty kulturní památky v jejím okolí, musí postupovat v souladu s díkí § 14 odst. 1 památkového zákona.

Svým půdorysným a výškovým členěním i strukturou navazují výsadby dřevin v prostředí kulturní památky na chráněný objekt a dotváří unikátní genius loci.

Doporučení pro orgán SPP:

Odborná organizace státní památkové péče doporučuje požadovat po vlastníkově vypracování inventarizace nejen navržených stávajících pařezů k od odstranění, ale i dalších nacházejících se v areálu kulturní památky, jež předmětný projekt neřeší. Analýza druhu dřeviny z dochovaného pařezu a jejího stáří při pokácení je stěžejním podkladem k obnově kulturní památky.

Upozornění:

Celý řešený pozemek je považován za „území s archeologickými nálezy“ ve smyslu zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů a rovněž ve smyslu úmluvy o ochraně archeologického dědictví Evropy vyhlášené pod č. 99/2000 Sb. m. s., se všemi důsledky z jejich výkladu plynoucími. Výše uvedené požadavky na ochranu archeologického dědictví v posuzovaném území s archeologickými nálezy jsou rovněž v souladu se zákonem č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o posuzování vlivů na životní prostředí), ve znění pozdějších předpisů, se zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů a dále též s uplatněním zákona č. 183/2006 Sb. (§ 176, stavební zákon).

Metodické podklady, literatura a ikonografie:

KUŤKOVÁ, Tatiana a UHER, Jiří. *Výběr a použití rostlinného sortimentu pro díla zahradní a krajinářské tvorby z období první republiky: certifikovaná metodika*. 1. vyd. Brno: Mendelova univerzita, 2017. 119 s. ISBN 978-80-7509-508-4.

PAVLAČKA, Radek. *Studie obnovy památky zahradního umění - ideová fáze projektové přípravy*. Odborné a metodické publikace; svazek 93. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, 2017. 84 s. ISBN 978-80-7480-101-3.

PEJCHAL, Miloš a ŠIMEK, Pavel. *Metodika hodnocení dřevin pro potřeby památkové péče: certifikovaná metodika*. 1. vyd. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2018. 45 stran. Certifikovaná metodika. ISBN 978-80-7509-588-6.

VELEBIL, Jiří et al. *Péče o dřeviny a jejich zachování v památkách zahradního umění: certifikovaná metodika*. 1. vyd. Průhonice: Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v. v. i., 2016. 39 s. ISBN 978-80-87674-12-3.

Moravský zemský archiv, kartonu č.7023, Zemská plicní léčebna v Jevíčku–stavba plicního sanatoria, spis čj. 45186/1915.

S pozdravem

Mgr. Naděžda Pemlová

ředitelka NPÚ ÚOP v Pardubicích

„otisk úředního razítka“